

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРЯКИЯ

Брой 23 • год. ХСVII • 11 декември 2020 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА СТАДБ

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ В ИНТЕРВЮ ПО БНР:

НАЗНАЧАВАНЕТО НА ДУХОВНИК НА ВСЕЛЕНСКАТА ПАТРИАРШИЯ Е ЗАГУБА НА ПОЗИЦИИ НА БПЦ В ИСТАНБУЛ И ЗАПЛАХА ЗА ИНТЕРЕСИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА ОБЩНОСТ

– Г-н Премянов, каква е Вашата позиция относно решението клирик на Вселенската патриаршия да обгрижва духовните потребности на сънародниците ни в Истанбул? Виждате ли нещо нередно в това решение?

Застрашени ли са според Вас интересите на сънародниците ни зад граница, както и съхранението на българското самосъзнание сред общността?

– Като председател на Съюза на тракийските дружества в България държа да подчертая, че ние, тракийци, посрещнахме с тревога новината за назначаването на духовник на Вселенската патриаршия, който ще се грижи за духовните потребности на сънародниците ни в Истанбул. Неговото назначаване означава загуба на позиции на Българската църква в Истанбул и заплахата за интересите на българската общност. Тракийци винаги са помагали в рамките на своите възможности и са съдействали на българската общност за разнообразяване и обогатяване на нейния духовен живот чрез организиране на събори, изпращане на фолклорни състави и др., които съдействат за съхранение на българската им идентичност. Досегашната практика беше Светия синод на БПЦ да изпраща там свещеници от България, които бяха приемани от патриаршията, в чиято юрисдикция те служат. През лятото на тази година Българската православна църква е предложила да бъде назначен йеромонах Панкратий, но Вартоломей е пренебрегнал предложението и е назначил на овакантеното място архимандрит Харалампий Ничев, който дълго време е бил клирик със спорно минало в БПЦ, преминал през 2017 г. на служба във Вселенската патриаршия. Известни са факти от историята, когато български духовници са подменяни по този начин, което винаги е имало негативни резултати върху националното самосъзнание на българите. В конкретния случай е нанесен удар и върху българската държавност, нарушена е връзката на нашите сънародници в Истанбул с българската църква, а загубени позиции трудно се възстановяват.

– Както богослови, така и духовници се обединяват около позиция-

та, че на практика този избор не нарушава каноничните правила, защото българските общини са били предадени на Цариградската патриаршия в средата на миналия век. Няма нарушение

на спогодбата от 1945 г. за вдигане на схизмата, наложена на нашата Църква. Но все повече експерти изразяват следното становище – БПЦ е закъсняла с предприемането на конкретни действия (разговори, визити) и ако е имало навременна реакция е можело дългогодишната традиция да бъде съхранена и отново да изпратим духовник от България. Смята ли, че българската дипломация и църковната институция направи необходимото или отчитате бездействието от тяхна страна?

– От информацията, която имам досегашният свещеник отец Ангел е заявил намерението си да се прибере в България през март, когато е уведомил църковното ни настоятелство. Но Светият синод в България разбира за това няколко месеца по-късно – през юни. Още през юни Българската православна църква е предложила на негово място да бъде назначен йеромонах Панкратий, игумен на Шипченския манастир. Вартоломей пренебрегнал предложението и назначава на овакантеното място архимандрит Харалампий Ничев. За мен е непонятно защо църковното ни настоятелство в Истанбул не е потърсило съдействие от Светия синод за назначаването на духовник, а се е обърнало към Вартоломей да им изпрати клирик. Той посочва архимандрит Харалампий, чиито избор не среща възражения от страна на българското църковно настоятелство. Разбирам, че има и писмо, което е пуснато от българския църковен вакъф с молба отец Харалампий да остане да служи докато премине пандемията. Това писмо може да послужи като повод, за да се иска замяната на архимандрит Харалампий с български клирик на служба в БПЦ. Но за целта са необходими обединените действия на представителите на църковното ни настоятелство в Истанбул и на БПЦ. Още отсега трябва да са активират действията на българската

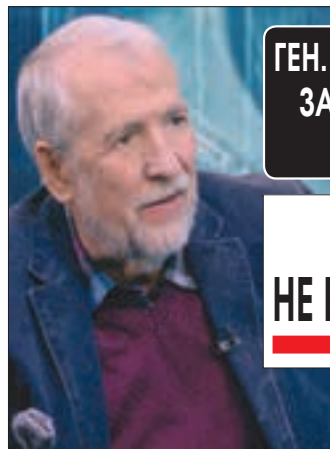
дипломация и Светия синод, за да бъде възстановено статуквото и поста да бъде зает от духовник от Българската православна църква.

– Междувременно Българската патриаршия все още се въздържа от официален коментар по темата. Защо според Вас синодалните ни митрополити не изразяват категорична позиция? Патриарх Вартоломей пренебрегнал с ирония предложението на Светия синод, откъдето поискаха игумена на Шипченския манастир да заеме овакантеното място. Според Вас дали с това свое решение Вселенският патриарх „отмъщава“ на БПЦ заради стари незабравени проблеми (като саботирането на Критския събор, признаването на автокефалията на Украинската църква, издигането на паметника на Екзарх Антим Първи и т.н.)?

– Опитите на Вартоломей да постави под пълен контрол българската православна общност в Турция, са известни отдавна. Решението му да назначи свой свещеник за клирик на нашите сънародници в Истанбул е един от многобройните опити в тази насока. Известен факт е, че през последните години Българската Православна църква се противопостави на редица предложения на Вселенската Патриаршия, които на практика поощряват разкола в православния свят или водят до поставянето му в подчинена позиция спрямо католицизма. Затова може да предположим, че Вартоломей е намерил „подходящия момент“, за да си „отмъсти“. Прави впечатление, че БПЦ държи много повече на единството на православния свят от Истанбулския патриарх Вартоломей. В последните месеци стана ясно, че той няма никакъв авторитет пред властите на Република Турция, чиито гражданин е, както е и капитан о.з. от турската армия. Имам предвид, че той не успя да защити статута на православния храм „Св. София“, която бе превърната в джамия. За сметка на това с невероятна лекота се опитва да разцепи православието и да посяга на правата на БПЦ.

Надявам се и вярвам, че Българската православна църква ще излезе с национално отговорна позиция по въпроса, защото нямаме право да губим позиции, извоювани преди половин век.

Интервюто на Еленица Маринова, програма „Хоризонт“ на БНР, 3 декември 2020 г.

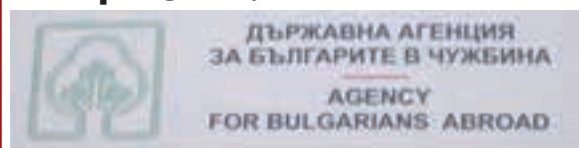

ГЕН. ТОДОР БОЯДЖИЕВ,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА СТАДБ:

ТЪРПЕНИЕТО
НЕ Е БЕЗГРАНИЧНО!

Четете на стр. 3

ИЛИЯ ГЮДЖЕНОВ Е НОВИЯТ ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

С решение на правителството е определен нов председател на Държавната агенция за българите в чужбина. Това е Илия Гюдженов. Досега Агенцията се ръководеше от изпълняващ тази длъжност заместник-председател. Мисията на агенцията, заложена още при основаването ѝ на 1 октомври 1992 г., е да осъществява политиката на държавата спрямо българите и техните общности по света. Нейни председатели през годините са били политици и общественици като Гиньо Ганев, писателя Георги Данаилов, историците Вера Мутафчиева и Пламен Павлов, филологът Райна Манджукова, икономистът Деница Христова. През 2018 г. Държавната агенция за българите в чужбина преживя сериозен трус, след като при спецакция бяха арестувани тогавашният ѝ председател Петър Харалампиев, главният секретар Красимир Томов и още двама души. Ход на делото беше даден в края на септември 2020 г. Петър Харалампиев е обвиняем за участие в престъпна група, както и за вземане на подкуп при издаване на удостоверения за български произход, което е важен документ по приключване на процедурата за придобиване на българско гражданство. (БНР)

БЪЛГАРКА С РЕКОРД НА „ГИНЕС“ ЗА НАЙ-НИСЪК ГЛАС НА ПЛАНЕТАТА

Марияна Павлова от Смолян е дъщеря на обичаната родопска певица Христина Лютова

Наша сънародничка влезе в книгата на „Гинес“ за най-нисък глас на планетата - Марияна Павлова от Смолян получи признанието. Тя е дъщеря на обичаната родопска певица Христина Лютова, предаде БНР.

На 35 години Марияна Павлова се изявява на български и чужди сцени. Работила е 16 години в ансамбъл „Родопя“ в Смолян, „Космическите гласове“, „Драгостин Фолк Национал“, „Големите български гласове“, в камерните формации: квартет „Славеи“, Каба трио „Родопя“. От пет години живее в Лондон. Анди Брук – тонрежисьор и собственик на студиото „The Brook“, ѝ подава ръка безплатно да осъществи мечтата си.

Условието за рекорда било да започне от произволен тон и без въздух, на полутонове, да стигне до тона, за който кандидатства – си бемол на контраоктава. Марияна Павлова отдавна мечтаела за този рекорд. От пет години жи-

вее в Лондон. Преди това в България търсила спонсори, за да осъществи мечтата си, но тук не успяла. Новината дошла, след като певицата получила потвърждение от организацията, че е титуляр с най-ниския контраалт в света. Благодарение на Родопите имам този глас, казва певицата. И с усмивка добавя: „След Пловдив с рекорд за най-силен глас Родопите да имат рекорд за най-ниския“. Тя напомня За народната певица Смиляна Захаријева от Пловдив, която бе обявена от „Гинес“ за най-могъщия глас.

Марияна Павлова винаги е била най-ниският глас в хорове и формации. „На мен специално композитори са писали най-ниските тонове. На концерти винаги са питали кой е мъжът във вашия хор“, казва певицата. От роднините ѝ само тя и майка ѝ, бележитата певица Христина Лютова, са отдадени на музиката. По-късно Марияна Павлова вече преди в известния Узунски род са зъболекар и доктори.

НАЦИОНАЛНАТА ИДЕЯ И ЛЮБОВТА КЪМ ОТЕЧЕСТВОТО — НАД ВСИЧКО

75 години от рождението на историка тракиец проф. Божидар Димитров

Навършиха се 75 години от рождението на проф. Божидар Димитров, български историк, преподавател, публицист и дългогодишен директор на Националния исторически музей, тракийски деец. Божидар Димитров е роден на 3 декември 1945 г. в Созопол, в семейство на бежанци от Източна Тракия. През 1959 г. завършва основното си образование в Созопол, а през 1964 г. — Механотехникума в Бургас. Работи няколко години на риболовни кораби. По-късно завършва история и археология в Софийския държавен университет, има докторат по история.

През декември 1994 г. е назначен за директор на Националния исторически музей (НИМ). С поста си се разделя през 1998, но е възстановен през 2001 г. и остава начело на НИМ до пенсионирането си през 2017 г. Беше депутат и министър в първото правителство на Бойко Борисов, отговарящ за българите в чужбина. През 70-те години на 20 век проучва архивите на Ватикана, където в архива на Борджините, открива част от „История на България“ на Петър Богдан Бакшев, написана през 1667 година.

Проф. Божидар Димитров Димитров е автор на 31 монографии, над 250 научни студии, над 50 книги, автор и научен консултант на сценариите на 35 филма, почетен гражданин на Созопол, Бургас, Чипровци и Ивайловград. Специализирал е палеография в Париж и във Ватикана.

Проф. Божидар Димитров напусна този свят на 1 юли 2018 г., на 72 годишна възраст. След кончината му прахът му е разпръснат на българския военен мемориал в Ново село, Северна Македония, възстановен с негово застъпничество, и над Созополския залив. Неговото име носят археологическия музей (там бе издигнат негов бюст-паметник) и улица в родния му град, както и залив в Антарктида. В негова памет в НИМ организираха възпоменание, а в двора на музея бе поставен негова паметна плоча. Бюст-паметник на историка бе издигнат в с. Искра.

На 3 декември т.г. проф. Дими-

тер Иванов публикува статия „Да си спомним за проф. Божидар Димитров“, в която четем: „Започнал като докер и моряк в родния Созопол, малко късничко завършил Софийския университет, няколко години след това се движи из Ватиканската библиотека с лекотата на спасител на плажа. Гмуркач за амфори, словоохотлив с развита фантазия, той е ученик на Александър Фол и последовател на Кольо Генчев. Макар и да не мери ръст с техния смразяващ интелект на университетски професори, името му е по-популярно сред израслите в новия век. Божидар е и ярък

публицист, за когото националната идея и любовта към Отечеството са пътеводната звезда, пазена ревниво от всяко случайно петънце на времето. Като много други от своето поколение, принудено, след като е съзряло в една система, да преаранжира ценностите си под напора на други обществени условия, той допуска отклонения, а понякога и откровени грешки, но виталността му е толкова мощна,

Откриване на бюст-паметника на Б.Димитров в музея в Созопол

че винаги успява отново да поеме във върната посока. Освен че е подвижна историческа енциклопедия,

ви министър, но го освободи след две години заради минала принадлежност към Държавна сигурност.“

„В България също голяма част от хората носят патриотична гордост. Една част, притисната от ежедневните нужди, разбира се, нямат. Казват, че само историята не им стига, искат и висок жизнен стандарт. Прави са, но този стандарт е нещо постижимо.“

Когато българският политически елит не казва само коленопреклонно „Йес“, България си реализира целите.“

„Никоя държава не е успяла да реализира 100 на 100 своите национални блянове.“

„Нашата крайна стратегическа цел, която сме започнали да осъществяваме с Априлското въстание, е не да победим военно Османската империя. А да предизвикаме Великите сили да се намесят. И успяваме — те наистина се намесват.“

„Не може да замени 3 март по силата на простата логика, че държава България съществува оттогава. Нито 6 септември, една друга дата, която се предлага, нито 22 септември щяха да се случат, ако не беше 3 март.“

„ДПС имаше неправомочно голямо участие в политическата и икономическия живот на страната, имайки предвид броя на избирателите им. Сега струва ми, че България постепенно и нерволюционно започва да се освобождава от тази прекомерна власт на ДПС.“

„Давутоглу мечтае да направи Турция 10-ата сила в света, използвайки всичките й ресурси, включително малцинствата в съседните страни.“

„Само от българските политици зависи на колко процента ще бъде независима страната. Боя се, че понятието йесмен означава, че живеем в условията на много ограничен суверенитет. От част от него ние сами сме се отказали, влизайки в Европейския съюз и НАТО“

„За да я вземеш властта е публична тайна, че са ти нужни 10 млн. лева свободни, една теле-

ОТКРОВЕНИЯ НА БОЖИДАР ДИМИТРОВ:

визия, един вестник и подкрепата на една велика сила“

„Държавата, която краде история от Гърция и България, поради липса на своя, е Македония“

„Ако някой намери древен текст, в който е написано, че Самуил е македонски цар, откривателят ще получи от мен 1 000 000 евро.“

„Въпрос: Как Вие определяте македонската нация, македонския народ?“

Божидар Димитров: Създадена по решение на Коминтерна от 1934 г. на базата на българския народ, живеещ в Кралска Югославия и претворена в живота от комунистическа Югославия след 1944. Иначе македонизмът е идея на сръбския политик Ст. Новакович от 1889 г., който цинично пише: „Всякакви опити да посърбим българите в Македония търпят неуспех. Затова нека им създадем усещането, че принадлежат към друга нация, различна от българската и сръбската. Така ще ги откъснем от българската нация, а новообразувана нова, по-малобройна и слаба нация, по-лесно ще претопим“.

„Никога не съм провокирал „македонската“ нация, а политици, „историчи“ и журналисти. Забавно е да се опровергават глупавите им тези.“

„И така и на нас днес не ни трябва да си връщаме Македония и Беломорска Тракия. Който иска, купува имот в Гърция, строи там. Днес вече няма граници между България и Гърция.“

„Македонската национална телевизия твърдеше, че и Уинстън Чърчил е македонски потомък. Виж за него мога да повярвам, защото е много крив и много мрази българите.“

„Няма да се обидя, ако македонците кръстят

някой нов сорт на мое име.

Да речем високо добивен магарешки трън, използван в медицината за разни лекарства и най-вече за стимуланти на една определена мъжка дейност.“

„Гоце все пак е българин от Кукуш, завършил българската гимназия в Солун и Военното училище в София, учител по български език в Шип, офицер от Българското военно разузнаване, създател на Българските македоно-одрински революционни комитети, които в 1905 г. на Рилския конгрес ще се преименуват на ВМОРО. Благодарим Ви братя от Скопие, знаем, че Ви е трудно, но вие винаги намирате начин да подчертаете, че сте българи.“

„Опасността за нашата независимост не идва от Русия. Русия присъедини Крим, защото това си е изконна руска територия, подарена на Украйна от Никита Хрущов по време на пиански запой. На Поморийския полуостров вече живеят 5000 руснаци, но не мога да си представя как руският флот прави десант и присъединява Поморийския полуостров към Русия.“

„Воинстващият ислям, това е най-голямата заплаха за независимостта ни.“

„Като историк обаче искам да кажа, че никога в световната история въздушни бомбардировки не са успели да принудят противник да се предаде. Още по-малко — да бъде унищожен.“

„Не. Само с авиация „Ислямска държава“ няма да бъде победена. Нужни са танкове и пехота.“

„Ако не беше турската република Кипър, никой нямаше да се плаши от турска република Тракия“, коментира още той.

„За нито една джамия няма документи за собственост, че са купили земята, че са построили и т.н.“

„В 1396 г. турците не са дошли като чуждестранни инвеститори, а като собственици. Тези земи са заграбени“

ЦАРИГРАДСКИ БЪЛГАРИН ВОДИ БИТКА С ВСЕЛЕНСКАТА ПАТРИАРШИЯ В ИСТАНБУЛ

Божидар Чипов брани независимостта на Българската екзархия

ГЕОРГИ КУЛОВ

Цариградски българин води дългогодишна битка с Вселенската патриаршия в Истанбул, бранеики независимостта на Българската екзархия. Каузата му среща подкрепа на наши изселници в мегаполиса. В резултат е издаден сериозен труд с 220 документа и 110 илюстрации под наслов „Борбата ни с Патриаршията, 15 г. в Българската екзархия“ (Подписана е с Божидар Чипов)

Човекът дръзнал да се възпротиви

срещу Вселенският патриарх Вартоломей се казва Божидар Чипов. Той е роден през 1953 г. в Истанбул. Семейството му идва в мегаполиса от Егейска Македония. В младежките си години Чипов се занимава с музика. През 1979 г. основава фирмата „Божидар-електроника и промишленост“. Среща се с много известни певци от турската сцена. Дори Барыш Манчо използва музикалните системи на Чипов.

От 1993 до 2007 г. Божидар Чипов е в Управителния съвет на Фондация „Българска екзархия“. Между 1996 и

2007 г. води съдебни дела срещу Вселенската патриаршия. Дело е познато в медиите като „Делото срещу Вселенската патриаршия за екуменизъм“. Чипов води усиlena медийна кампания. Дава пресконференции в университети, участва в различни дискусии. В момента пише анализи за Türksat-Център за стратегически анализи. Има блог в Интернет. Основна тема на неговите статии е обичта и толерантността.

Ето какво пише Чипов за своята битка с Вселенската патриаршия:

Всичко започна с един документ. През 1870 г. със султански ферман е основана Българската православна общност в Османската империя. По време на създаването на Републиката традицията на добро отношение към цариградските българи е продължена. Никога не сме срещали натиск, категоричен е Чипов. Той посочва, че българите в Истанбул винаги свободно са осъществявали религиозните си обичаи на български език.

Кризата с Вселенската патриаршия започва, когато Патриарх Вартоломей посяга на езика в официалните документи на Българската екзархия. От 1870 г. кръщелните свидетелства на цариградските българи се изда-

ват на родния им език. Това е традиция от 1870 г. На 12 февруари 1994 г. Вартоломей привиква енорийският свещеник на българската общност Константин Костов и му дава следната заповед, с която се започва асимилационен процес: „От днес няма да издавате кръщелни свидетелства. Документите ви трябва да бъдат на гръцки и български и да носят клеймото на Вселенския патриарх. Ето ви един формуляр. Подобно на този формуляр печатате документите си и после ги давате да ги утвърдя.“

Чипов посочва, че в своята книга разказва за борбата си от 1994 г. с документи. Битката му среща широк обществен отзвук в Турция.

Божидар Чипов

Ген. Тодор Бояджиев:

– Поздравления и за новите книги, адмирации за това, което правите и онова, за което сме говорили много и на страниците на списание „Сигурност“. Приносът на Вашия труд през годините води до ядрото на разпознаването и като „професия с човешко лице“, и като „повече бъдеще, отколкото минало“ – а именно към приемствеността. Щом все още има възможност да разгърнем страниците на Вашите книги – не мога да кажа, че приемствеността е прекъсната, но усещането за липсата ѝ е силно, не мислите ли?

– Една от грубите манипулации след 10 ноември 1989 г., с тежки последици в много посоки, бе историята с отварянето на кутията на Пандора – досиетата. Много съм писал и говорил на тази тема. Като се започне с четирикратното ми излизане на парламентарната трибуна на 4 декември 1990 г. в Седмото Велико народно събрание, та до ден днешен. „Темата“ бе зачената в грях и от раждането ѝ до днес се използва в грях! Едно от пораженията бе именно прекъсване връзката между поколенията.

„Старите“ ни изгониха, младите бяха лишени от възможността, отчитайки новите условия, да надграждат над това, което можеше да се използва „на ползу роду“. Именно това стана и причината да се хвана да пиша и да не спирам. Защото и древната латинска мъдрост го е казала – „Казаното отлита, написаното остава“. И все още не отмира надеждата, че това, което не успяхме лично да предадем на наследниците си, може би макар и частично, ще бъде осмислено от някои от тях по това, което им оставяме като написано наследство. И докато мотивът за написването на първата книга – „РАЗУЗНАВАНЕТО – 20 години по-рано“ – бе чрез разказа на бивши конкуренти и противници от двете страни на стената да се види, че това е достойна професия с човешко лице, целта на новата книга – „РАЗУЗНАВАНЕТО – 20 години по-късно“ – е да покаже, че разузнаването е повече бъдеще, отколкото минало, защото Студената война все още не е история. Кралят умря – да живее кралят.

– Научихме много за разузнаването от двете страни на океана и от книгите Ви, и от рубриката, която заедно създадохме в списание „Сигурност“ – „Един откраднат филм“, но мястото на България върху сложната геополитическа маса днес къде е или по-скоро къде трябва да бъде днес, за да има бъдеще

– Един от проблемите е, че новите „елити“, изредили се в управлението на страната през последните 30 години, не само не успяха, просто не се опитаха да използват оставения им „капитал“. За да не съм голословен, ще го илюстрирам с примери от сферата, в която много или малко ме приемат като специалист – разузнаването. И имам предвид не само загубените и прекъснати връзки с ценна агентура, разполагаща с възможности да е ефективна и при новите геополитически условия, а по-скоро системните грешки, довели не до реформи, а до ру-

ПОВЕЧЕ БЪДЕЩЕ, ОТКОЛКОТО МИНАЛО

„Управляващите“ са избрани
не да управляват, а да служат!
Трябва да го научат, защото това
ще се случи по един или друг начин.
Търпението не е безгранично!

шене, разграждане на системата за сигурност. Какво постигнахме със закриване на резидентурите в Близкия Изток, особено на фона на радикалния ислям и тероризма? Станахме ли по-демократични като ликвидирахме цели разузнавателни направления? Или след като изтеглихме разузнавачите си от целия „демократичен“ свят и го разгласихме „с гордост“? Чудех се да се смея ли или да плача, когато, като главен секретар на МВР, приех японския шарже да фер в София, за да ми заяви (по поръчение на външното си министерство), че „Япония е демократична страна и очаква да си изтеглим разузнавачите“ и от тяхната страна. Дълго се чудих дали дипломатът е сериозен или просто беше решил да ни се подиграе? И едва ли е повярвал, че не разузнаваме Япония, ако вече не беше научил, че сме си закрили научно-техническото разузнаване. А може би целеше точно това – евентуално да получи потвърждение, че сме направили и тази глупост.

Даже новите ни партньори не можеха да повярват, че сами „сивадим очите и си режем ушите“ (цитирам думите на висш представител на ЦРУ на среща с български вицепремиер, отговарящ за двете силови министерства в коалиционното правителство на Димитър Попов).

– Все пак: Какъв „капитал“ бе оставен „в наследство“?

– В сферата на новата глобална заплаха – тероризма. Още през 70-те години на XX век, т.е. по времето на „зрелия социализъм“, с активното съдействие на българското „комунистическо“ контраразузнаване, беше пречупен гръбнакът на левичарския тероризъм във ФРГ (Западна Германия). Почти по същото време НРБ и Австрия подписаха договор за сътрудничество в битката с тероризма. Партньорите ни във Варшавския договор и конкретно ГДР ни упрекнаха, че се опитваме да го играем „неутрално“. Последва подобен договор с Гърция и тогава вече с тревога се чува критики, че сме тръгнали (без санкция) да се договаряме и с членове на НАТО. Месеци преди 10 ноември 1989 г., със знанието на Петър Младенов (тогава външен министър), по конкретен повод бе осъществен първият контакт с ЦРУ, но с договорката, че слушат няма да се докладва на най-високо ниво. Тодор Живков вече

бе атакувал Младенов, че е много сговорчив с американците. Пак по това време, информация от българското разузнаване спаси живота на ръководителя на Либийската джамахария полк. Кадафи при операцията „Елдорадо каньон“. Непосредствено след промените, докато службите все още, макар и по инерция, продължаваха да изпълняват предназначението си, малко преди авантюрата в Ирак, известна с кодовото наименование операция „Пустинна буря“, беше разкрита подготовката и предотвратено остро мероприятие (ракетно нападение над американското посолство в София) от международна терористична група, създадена ад хок и включваща японка, филипинец, арабин, палестинец и финансирана с наркотици от Латинска Америка. Налице бе неоспоримо доказателство за появата на „Черен терористичен интернационал“. Столицата на България стана фокус на пряко сътрудничество на разузнаванията на пет държави. И какво от това? Научихме ли си урока? Какво направиохме всички, за да не се случи десет години по-късно трагедията на 11 септември 2001 година? Очевидно не можем да разчитаме сигналите. И особено важно. На 8-10 април 1992 г., под патронажа на българския президент, в София се събраха на безпрецедентна среща отговорни представители на 29 национални разузнавателни служби, за да обсъдят една тема – „Студената война свърши. Сега накъде?“ Всичко започна в София. Последната българска инициатива в тази област бе на 7 октомври 1996 година. Това бе денят, в който Генералната асамблея на ООН с едноминутно мълчание отбеляза убийството и отдаде почит на паметта на Андрей Луканов, а българският министър на външните работи (Георги Пирински), в речта си от името на България, за първи път постави от тази най-висока трибуна и въпроса за необходимостта от сътрудничество и в сферата на разузнаванията в битката с общите злини и опасности. Спирам с „наследството“, защото от тази инициатива, та до ден днешен, освен разграждане на службите и козметични „реформи“ не виждам разумни инициативи и действия. Един последен пример и въпрос. Как при този конкретен актив на нашата страна в тази област, България не само не бе

между инициаторите, не само не бе и между поканените, но не бе и допусната до членство в създадената през 2019 г., по инициатива на френския президент Емануел Макрон, нова важна структура – **Intelligence College in Europe** – **междуправителствена общност извън и независима от Европейския съюз**? В нея членуват 66 разузнавателни служби от 30 европейски държави, представени на високо ниво: 30 директори на служби, 9 национални координатори и 13 представители на европейски институции. На 26 февруари 2020 г., 23 държави се срещнаха в Загреб, за да подпишат документ за намеренията, с който се формализира и узакони създаването на новата институция. Няма да ви изреждам държавите, подписали този документ.

Важното е, че България не е между тях!?! Какво е станало от тогава до сега, не знам. Дай Боже да сме получили поне статут на наблюдател, макар и без право на глас, но с възможност да се присъединим на по-късен етап.

– Като един от доайените в Клуб Сигурност – на прага на 10-тата годишнина на каузата ни и общите усилия да бъдем все повече с „очи за България“ и да съградим този така необходим ни за оцеляването БРОД – как бихте обобщили този период? Устоя ли на времето и мантрата на Любо Шопов, че „Единственото сигурно нещо в България е списание „Сигурност“?

– За съжаление, оптимизмът ми сериозно ерозира. Народната поговорка „Като ми пееш Пенке ле, кой ли те слуша“ продължава да действа. Очевидно е, че е крайно време за промяна на статуквото. „Управляващите“ са избрани не да управляват, а да служат! Трябва да го научат, защото това ще се случи по един или друг начин.

Търпението не е безгранично!

През 2000-та година се появи книгата „РАЗУЗНАВАНЕТО“, за която доайентът на източните разузнавания, „човекът без

лице“ – ген. Маркус Волф, написа в предговора: „Тази книга е уникална не с факта, че авторът ѝ е българин, а с това, че е успял да събере в една книга споделяния разказ за житейския път и размислите за бъдещето на водещи „професионални шпиони“ – трима ръководители на американското разузнаване, двама на руското, на английското, френското, хърватското и българското. Едно разширено издание трябва да бъде приветствано и в този смисъл аз му желая успех“. Така след двайсет години от нейното отпечатване излиза новото ѝ издание, а в „изпълнение“ на пожеланието н а ген. Волф – с е появява „РАЗУЗНАВАНЕТО – 20 години по-късно“.

И ако първата „РАЗУЗНАВАНЕТО – 20 години по-рано“, имаше като основна цел да утвърждава, че „Разузнаването е достойна професия с човешко лице“, то „РАЗУЗНАВАНЕТО – 20 години по-късно“ – трябва да показва, че „Разузнаването е повече бъдеще, отколкото минало“. Едно от най-големите достижения на новата книга е фактът, че в това начинание активно участва големият и достоен български генерал Кирчо Киров, който отговаря на много от въпросите, които си задавате и досега не получавате отговор. Ще се срещнете и с неговия дългогодишен колега посланик Павлос Апостолидис – шеф на гръцкото разузнаване и контраразузнаване, любимия руски ученик на „шпионина на XX век“ Ким Филби – полковникът от резерва на руското разузнаване проф. Михаил Богданов, шефа на унгарското научно-техническо разузнаване полк. проф. Жолт Кохалми и „повелителят на СРС-тата“ и създател на американския Музей на разузнаването Кийт Мелтън. Става дума и за шефа на Мосад Шабтай Ша (списание „Сигурност“)

В ПАМЕТ НА АКАД. КОНСТАНТИН КОСЕВ

На 83-годишна възраст след тежко боледуване почина академик Константин Косев. Историк с международна известност и авторитет, автор на десетки монографии и стотици студии и статии, той беше достоен българин, с ярко присъствие в научния, обществен и политически живот на страната.

България загуби патриот и интелектуалец, българската наука - един от най-авторитетните си учени, а Съюзът на тракийските дружества в България - приятел и съмишленик, съпричастен с трагичната съдба на тракийските бежанци.

Ще го запомним с мъдростта на учен и политик, който отвори много врати на съпричастие и направи възможно осмислянето на историята в духа на българщината и родолюбието.

В негова памет публикуваме едно интервю, направено от М. Балева за в „Труд“. Интервюто изобилства с актуални тези, които трябва да станат настолни за всички, претендиращи да управляват България!

СЪДБАТА НИ Е ДА ЛАВИРАМЕ МЕЖДУ ВЕЛИКИТЕ СИЛИ

Съединението е един от най-великите актове в съвременната история на България. Защо обаче 133 години след 1885-а българите продължаваме да сме разделени – все се делим и не можем да сме единни в никоя национална цел. Всичко ли знаем за Съединението и причините за това то да се случи по най-безболезнения начин. По тези въпроси разговаряме с академик Константин Косев.

– Честваме 133 години години от Съединението, но вместо да сме единни, ние българите сме все разделени. Защо, академик Косев, такава ли е оръсията ни?

– Разделени сме, защото сме подвластни на международната политическа конюнктура. Това е непрекъснато от паметивека насам. Балканският полуостров е много ветровито място и все привлича вниманието на Великите сили. Поради тази причина тези от тях, които имат надмощие в момента, оказват влияние върху региона, включително и България.

– Ние обаче и междусъседски сме разделени, и то най-вече исторически. А добросъседските отношения са нещо много важно.

– Това е така, защото съседите също са подвластни на конюнктурата, а Великите сили, които искат да имат влияние на Балканите, си избират протезата. И имат сметка да сме разделени. На конференцията в Цариград през 1876 г. никой не е възразил на етническата граница на българския народ. Землището ни се простира от Тулча чак до Бяло море и албанските планини, вкл. и Солун. От такава голяма държава за застрашени и комшиите, и Великите сили. Никой не оспорва, че всички са българи. Но въпросът тогава е: Как може такава голяма държава и тя да бъде под влиянието на Русия? За да не се случи това, целта е да бъде разделена. Още от Цариградската конференция по искане на английските и австрийските представители тази държава е разделена на две – може да са български, но да са две. Източна – с център Търново, а другата – Западна с център София. Всъщност, това е и в основата на разискванията, когато граф Игнатиев прави Санстефанска България.

– Как разсъждава руският граф тогава?

– Неговите разсъждения са следните: „Ние спечелихме войната, ляхме кръв, следователно налагаме на Османската империя нашия вариант, тоест българския – единна България“. А точно това е и нашата мечта – Санстефанска България, която включва цялата българска етническа територия, призната от Великите сили на Цариградската конференция. Графът е изключително голям приятел на България. Поражда се обаче другият въпрос: Откъде граф Игнатиев е направил тези граници на Цариградската конференция и защо.

– Защо, академик Косев?

– Защото той стъпва на султанския ферман за българска екзархия от февруари 1870 г. Там е очертана територията на българското етническо землище. Нима султан Абдул Азис е знаел тогава къде са българите? Оказва се, че той е възложил задачата за това на една комисия, начело на която е знаменитият българин Гаврил Кръстевич. Той е най-големият политически специалист в османската империя, наследник и човек на Стефан Богориди. Кръстевич е напра-

вил 4 проекта за Българската екзархия и то в люта битка с Цариградската патриаршия, която му устройва заговори, клевети, обиди – по начин, както те умеят. Нашето етническо землище се формира в Османската империя, но никой не знае колко са българите и къде живеят. И тук чуждите пътешественици, които много изследват Балканите, преброяват, че българите са над 5 милиона души – най-голямата народност на полуострова.

– И къде точно са границите, докъде стигат техните проучвания?

– Според техните изследвания българите са в цялата източна половина на Балканите, вкл. зад Дунав в днешна Румъния, по егейското крайбрежие и в Мала Азия, където живеят над 200 000 сънародници по западното крайбрежие на съвременна Турция и стигат чак до Египет, на Халкидическия полуостров и до Албанските планини. Как ще очертаеш границите тогава? Това става благодарение на изключителните познания на Гаврил Кръстевич, който е голям историк и юрист, учил 4 години в Сорбоната в Париж.

– И стигаме до 6 септември 1885 г., когато малка България се изправя срещу интересите и желанията на шестте най-могъщи империи. Сама срещу целия свят. Какво не знаем за Съединението?

– Съединението е продължение на Априлското въстание. Тъй като то е подготвено от комитетите „Единство“, създадени като протест срещу Берлинския договор (юли 1878 г.), те са едновременно и в Южна, и в Северна България. А в основата им са съмишлениците на Левски, но вече идват и нови по-млади.

– Съединението наистина изглежда странно – става без никаква жертва, освен една случайна – капитан Райчо. Защо?

– Защото те са си давали сметка, че е страшно престъпление да се обявиш против Великите сили и решението им на Берлинския конгрес. Всички се смущават какво ще стане – смятат, че Великите сили не биха позволили такава воляност на един малък народ. И затова първата им грижа е цялата въоръжена сила на гимнастическите дружества да се ступат на турската граница. Те очаквали всеки момент султанът да се намеси, неговото задължение е да възстанови статуквото. И то незабавно. Султанът обаче не е бил предупреден от своя губернатор Гаврил Кръстевич, че подготвят това дело. Разбира се, всички са знаели, но той сам си признава, че не е изпратил телеграмата до султана. А когато недоумяват как така се е осмелил да действа на своя глава, неговият отговор е: „Аз знам, че губя, но народът печели.“

– А защо султанът тогава си трае?

– Ето тук е разковничето! Абдул Хамид II, който тогава е султан, така или иначе е разбрал, че превратът е станал и цялата ни армия е струпана на турската граница. Но той нищо не прави. И войната започва от Сърбия, а не от Турция. Ето как цялата тази армия трябва да се върне почти на бегот до сръбската граница, за да защитава родината в Сливница. А какво щеше да стане ако бяха влезли султанските войски? България щеше да изчезне, а Великите сили да ръкопляскаят.

– Но каква може да е причината султанът

да не предприема никакви действия?

– Знаете ли, не е само това. Султанът дори обявява нападението на сръбския крал Милан за вражески акт срещу Османската империя. Защото и Княжеството, и Румелия, са васални на султана. Затова той оказва логистична подкрепа на българите. Ето това е истината. Абдул Хамид II обявява сръбския крал за агресор.

– Защо Великите сили и Русия, които всъщност са против Съединението, не предприемат реални действия?

– Около Съединението има доста неясни неща. То е феноменален случай в историята на Европа. Този, който е натоварен да възстанови статуквото – султанът, се прави на разсеян. Предполагам, че той е бил много озлобен заради решението на Берлинския конгрес, на който му отнемат остров Кипър от дружеската империя на Великобритания. Тогава те уж помагат на Турция, а й вземат острова. Великите сили и Русия не предприемат реални действия, защото те разчитат на султана, който обаче ги изненадва. И те трябва да се бият, но не искат, защото не са готови за война.

– Но защо Русия е против обединението на Княжеството с Източна Румелия?

– Русия винаги е била двойствена. Едно е правителството начело с царя, друго са славянофилските групировки. Граф Игнатиев с Аксаков и другите около тях са винаги против царя, те са за славянството, православието, искат си старата Русия. И когато царят изтегля руските офицери, оставят славянофилите. Русия официално е против Съединението, но де факто опозицията ѝ е „за“ и тя е тук. Опозицията организират гимнастическите дружества, което значи въоръжената милиция. А тя се командва от генерал Данаил Николаев, който е русофил и много близък на Гаврил Кръстевич. Бунтовниците до такава степен се опиянили и дори смятат, че трябва да убият Кръстевич, понеже бил представител на султана. Но Николаев казва: „Не, няма да го закачете“. Кръстевич обаче пострадал – Чардафон (Продан Тишков) го качил на един фойтон, сложил до него бъдещата си съпруга Делка с една сабя и така го развеждали за майтап по улиците на Пловдив да го обругават. Виждате какво душевно страдание е изживял този човек, а той е абсолютен български патриот, който милее за България и има огромни заслуги за нея.

– Това не е ли част от българската драма през всичките тези години?

– Това е абсолютно вярно. Но искам и друго да кажа – за Русия. За губернатор след войната най-напред е назначен синът на Стефан Богориди – Александър (Алеко) по предложение на руския цар Освободител Александър II. Мандатът му изтича през 1884 г., но тогава царят е убит. На трона се качва Александър III, който не иска Алеко Богориди, защото е свързан със славянофилите, и назначава Гаврил Кръстевич. Царят обаче не знае, че той ще продължи делото на Богориди. Това е една щастлива ситуация.

– А защо не успяваме да вдигнем въстанието в Македония, нали това все пак е била една от основните задачи на Съединението?

– Защото Великите сили не могат да допуснат това, а и султанът не дава – все пак това е в рамките на самата империя. Когато изработват

фермана и султанът го приема, поради интригите на Цариградската патриаршия три епархии остават спорни – Охридската, Скопската и Битолската. Тогава Кръстевич решава да включи член 10 във фермана, според който трябва да се проведе референдум, плебисцит – за да решат хората какви са. И такова нечувано явление за първи път се провежда през 1872 година и ¼ от населението се обявяват за българи. Така по силата на референдума тези три епархии се присъединяват към Екзархията.

– Значи истината е, че нашият регион винаги е бил подвластен на международната политическа конюнктура, така ли да ви разбирам?

– Да, тук най-напред господари са турците, които стигат чак до Централна Европа, след това са германците, които завладяват цяла Европа, вкл. и България, след това идват руснаците, които съгласно споразуменията печелят Втората световна война както и цяла Източна Европа. Сега са американците – те диктуват положението. А ние сме все разделени. Ето, българските момчета трябва да се бият за американците в Афганистан. Но от кого ни пазят американските кораби в Черно море – от Русия ли?! И кой въобще ги е извикал? САЩ днес са хегемон. На шега казвам: „Пригответе се да посрещаме на Орлов мост китайците!“ Защото печелившия винаги го посрещаме на Орлов мост с цветя и рози. И сега се очертава нещо такова, но кога ще стане – не знам.

– Какво ни пречи, за да решим вътрешния си проблем – националното единство?

– Пречи ни това, че този, който добие надмощие в дадения случай, той си създава слугинажа в България. Слугинажът сега е много ясен – това са така наречените сороосидите. Ние сме точно на Балканите – геополитическия регион, където всички искат да имат сфери на влияние. Сега е „Разделяй и владей“. Така наречената компрадорска прослойка – хората, които много бързо усещат кой е господарят и бързо искат да му сервилничат, защото чрез него се докопват до властта, а чрез властта до богатството. И това го запомнете добре. В малка страна като България, само чрез властта можеш да трупаш богатство.

– Значи съдбата ни е да останем разделени?

– Има стремеж за обединение, но няма обективни условия. Щастливите събития са малко. Фундаментът на нашата съвременна държава е споен с руска кръв. И не можем да избягаме от това. Макар руският цар да се е чудил как да воюва с тези допотопни пушки, но накрая славянофилите и Бисмарковци го карат да започне тази рискована война. Виждате кюрдите – 20-30 милиона са, а и досега нямат държава. Няма кой да им помогне и още се лутат. А при нас има щастливо обстоятелство. Съединението е продължение на Априлското въстание при щастливи обстоятелства. Като че ли и Господ е бил на наша страна. Другото щастливо обстоятелство е през 1908 г., когато обявяваме Независимостта без да е гръмнала пушка. И кой плати? Платиха го руснаците. Защото трябва да се плащат компенсации в преговорите, които водят с турците. Ние сме задължение на руснаците 42 милиона златни франка – сума, която ние не можем да платим. Но идва Октомврийската революция през 1917 г. и така те отпадат. Минаваме метър.

– И какъв е изводът, който политиките ни не бива да забравят?

– Съдбата ни е да лавираме между великите сили. Не може да се забрави руската кръв, дадена за освобождението, няма как – това е факт. Трябва винаги да се балансира умно и практически в условията на външно-политическата конюнктура. Малката държава е орисана винаги от тази съдба – да бъде свързана с Великите сили и да лавира в свой интерес. За това сороосидите не могат да победят. Те и така наречените сини си въобразиха, че ще се повторят условията след Втората световна война. Мислеха си, че Америка ще ги защитава вечно. Та САЩ изоставиха цяла Европа, нас ли ще защитават! Затова сега казваме, че ще чакаме китайците. Бъдещето е в тяхна полза и вече са си изработили и пътя – Пътят на коприната. Той ще бъде главният път и ние пак сме вътре.

ВАРТОЛОМЕЙ С ПОРЕДЕН ОПИТ ДА ПОСТАВИ ПОД КОНТРОЛ БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ОБЩНОСТ В ТУРЦИЯ

Д-Р ВАНЯ АНГЕЛОВА ИВАНОВА

Повод за настоящата статия е назначаването през м. юли т.г. на Хараламбий Ничев – клирик на Цариградската вселенска патриаршия, за духовник, който да се грижи за духовните потребности на българската общност в Истанбул. Това се случва за първи път след „Българския Великден“ през 1860 г. и след извоюването през 1870 г. на независимо съществуване на Българската православна църква под името „Българска екзархия“. Това назначение обезсмисля борбите на българите за църковна независимост и може да отблъсне сънародниците ни в турската столица от Българската православна църква (БПЦ), която все още не е излязла с официална позиция по въпроса.

Движението за постигане на българска църковна независимост през XIX век не е само религиозен проект, а един от най-успешните политически проекти на българите, живеещи под османска власт. Тогавашият български политически елит успява да отдели църквата ни от властта на Цариградска патриаршия и да очертае териториите, населени преимуществено с българи. Цариградската патриаршия възприема този акт като политическа заплаха за своето господство и през септември 1872 г. обявява новоприетата Българска екзархия за схизматична.

Едва през 1945 г. се създават благоприятни условия, които позволяват схизмата да бъде вдигната. Диоцезът на Българската православна църква (БПЦ) е свит само в държавните граници, но тя получава признание на пълната си независимост (автокефалия) и заема своето място сред поместните православни автокефални църкви. На 10 май 1953 г. Църковно-народен събор възстановява нейното патриаршеско достойнство. Благодарение на посредничеството на Руската и Антиохийската патриаршии, на 27 юли 1961 г., Цариградската патриаршия официално признава възобновената Българска патриаршия и установява канонични отношения с нея. След 1945 г. българската общност в Турция минава под юрисдикцията на Цариград, но свещениците продължават да са българи, посочени от Българската патриаршия, което е договорено при вдигането на схизмата.

Българската общност в града на Босфора няма възможност да излъчва свещеници от своите среди, затова такива се изпращат от България. По подобие на Иларион Макариополски последният цариградски свещеник – българинът Константин Костов през втората половина на 90-те години спира да споменава името на Вартоломей, с което показва, че не признава властта на Цариградския патриарх. Как се стига до този смел акт на българския свещеник? От многобройни публикации както в българската, така и в турската преса става ясно, че на 12 февруари 1994 г. Вартоломей заявя-

ва на свещеник Константин Костов, че българската православна църква в Истанбул е напълно подвластна на гръцката патриаршия и във връзка с това му разпореж-

да занаят да издава кръщелни и венчални свидетелства на гръцки език предоставяйки му и образци. Това не е единственият опит за намеса на гръцкия патриарх в делата на Българската църковна община в Истанбул, но той прелива чашата на търпението и отец Константин Костов спира да споменава името му, което според църковния канон означава, че не признаване властта му.

Съгласно църковния канон всички патриарси са самостоятелни, независими един от друг и с равни права между себе си в патриаршеското служение. В този смисъл те не могат да имат „духовен лидер“. Въпреки канона Цариградска патриаршия използва всеки възможен случай, за да демонстрира превъзходство и претенции, че тя е тази, която решава проблемите на православния свят. Тази линия на Фенерската патриаршия е особено силно изразена по времето на патриарх Атинагор (1948–1972), който си позволява да прави изявления от името на целия православен свят. През годините самопровъзгласяването на Цариградската патриаршия като съвременен „център на Православието“ се засилва и достига своя апогей след 1991 г., когато за Цариградски патриарх е избран Вартоломей. Ползвайки титлата „вселенски патриарх“ Вартоломей е решил, че има изключителни права за решаването на проблемите на православния свят и наказва „неподчинението“ на свещеник Константин Костов с уволнение. Това предизвиква недоволство сред българската общност.

През 1996 г. Борислав Чипов – член на Българската православна фондация изпраща писмо до Патриарх Максим, в което се казва следното:

„Настоящият гръцки патриарх във Фенер Вартоломей I от деня, когато е бил интронизиран, има за цел да погърчи и асимилира българската общност. Владичите на гръцката патриаршия често посещават нашите черкви и използват високите си чинове, идват неканени на най-видните празници да служат на гръцки език. В Истанбул гръцката патриаршия притежава над 80 черкви. Не е ли интересно, че докато гръцката патриаршия се оплаква от липса на духовници и докато техните черкви стоят затворени, намират духовници, които да изпращат в нашите черкви?...“

Аз, въпреки че съм член на църковното настоятелство, не искам да отивам на черква на видните празници; жена ми и двете ми дъщери също не искат; майка ми и други като нея патриотки, членове на общността ни, също бойко-

тират и започнаха да не ходят на черква. Ние не искаме да слушаме гръцко слово в нашите черкви. На по-важните богослужения идват едва 15-20 души. За празника на Св. Стефан се разнесе слух, че пак ще идват гръците, и него ден имаше само 13 богомолци. Ще позволите ли да ни асимилират, Ваше Светейшество, въз основа на предполагаемия, но от никоя страна и до днес непубликуван официално оригинал на мнимия договор от февруари 1945? Според турското законодателство гръцката патриаршия няма право да сключва договори за църковни права на българи, живеещи в Истанбул, защото те са турски граждани. И затова договорът между гръцката патриаршия и Българската православна църква от 1945 според турските закони е престъпление. Искам да ви осветя по един въпрос. Според турското законодателство гръцката патриаршия в Истанбул е религиозен глава само на гръците, живеещи в Истанбул. И статутът, и поведението на гръцката патриаршия тук са едно комично противоречие. От една страна, тя има претенции за вселенска, а от друга, фигурира в Турция официално като Цариградска фенерска гръцка патриаршия. Костите на нашите деди, които до 1870 са се борили за освобождението от духовното иго на гръцката патриаршия, роптаят в гробовете...“

През 2003 г. Борислав Чипов повдига обвинения срещу Вартоломей и срещу още 12 свещеници за това, че пречат на българската общност да изповядва религията си и да извършват религиозни служби.

През 2007 г. Върховният касационен съд на Турция „отнема правото на православния Константинополски патриарх Вартоломей да ползва титлата Вселенски“, с аргумента, че това нарушава турската конституция и заложения в нея принцип за равнопоставеност на малцинствата и религиите.

През пролетта на 2004 г. Светият синод командирова в турската столица столичният свещеник и председател на централните софийски храмове Ангел Велков. През март т.г., след шестнадесет години служение отец Ангел заявява пред църковното настоятелство в Истанбул намерението си да се прибере в България. Неизвестно по какви причини Светият Синод в България разбира за това няколко месеца по-късно – през юни. Следвайки традицията Българската православна църква още през същия месец юни в специално писмо до патриарх Вартоломей предлага йеромонах Панкратий, игумен на Шипченския манастир да замести напускащия свещеник.

Вартоломей отказва да назначи архимандрит Панкратий с не-сериозни аргументи като този, че той щял да бъде много по-полезен на БПЦ, предвид недостига на монаси в манастира в Шипка, и зая-

вява, че ще назначи свой клирик – Хараламбий Ничев, който говорел български, гръцки и английски, а учел и турски. Малко известен факт е, че протезето на Вартоломей е негов стипендиант, по времето когато учи в богословския институт в Бостън, САЩ.

Българските вестници изобилстват с публикации, от които става ясно, че новоназначеният от Вартоломей клирик, е скандално известният в България бивш разколник архимандрит Хараламбий (Ничев). Той се е подвизавал като свещеник в няколко български епархии, преди да бъде изгонен от Видинския епархийски съвет. Като игумен на Добридолския манастир през 2009 г. е наказан за сделки с манастирски земи, за присвояване на пари, за системно отсъствие от светата обител и други. След като е низвергнат от БПЦ, напористият духовник се преквалифицира и става мениджър в казино.

След няколко години низвергнатият се покалял (?) и Видин-

ският епархийски съвет го възстановява в презвитерска степен, а след шестмесечен изпитателен срок му връща и титлата архимандрит. През юни 2016 г. архимандритът „прослави“ България с появата си на светия велик събор на остров Крит, на който БПЦ не изпрати представител.

През 2017 г. архимандрит Хараламбий напуска лоното на БПЦ, преминава на служба във Вселенската патриаршия и някак „естествено“, с протекцията на Вартоломей става клирик в Истанбул. Формално Вартоломей спазва спогодбата от 1945 г. като е поискал мнението на църковното настоятелство за назначаването на Хараламбий Ничев. И съответно го е получил, макар и с уговорката „докато премине пандемията.“

Въпросът не опира до назначаването на лицето Ничев. Проблемът е друг и той е свързан с взаимоотношенията между православните църкви и Цариградския патриарх, който използва всеки опит, за да доказва, че има изключителни права за решаването на проблемите на православния свят. Назначаването на Хараламбий Ничев като клирик, за да обгрижва духов-

ните потребности на сънародниците ни в Истанбул, е поредният опит на Вартоломей да демонстрира „свръхпатриаршеска“ власт и да постави под контрол българската общност в Турция. Могат да се посочат много факти и от миналото, и от настоящето, показващи безцеремонното отношение на Цариградския патриарх към останалите поместни църкви, в т.ч. и към Българската православна църква, която по силата на редица исторически обстоятелства, е най-потърпевша. Достатъчно е да припомним периодично отправяните заплахи за забрана на богослужението на български език в българските храмове в Одрин и Истанбул, искането на Вартоломей за премахване на паметника на Антим I, поставен от тракийци в двора на Одринския храм и др., които само потвърждават направения извод за неговите амбиции.

Истанбулският патриарх Вартоломей отдавна е загубил авторитет пред турските власти. Едно от доказателствата за това, е че не успя да защити статута на православния храм „Св. София“, който бе превърнат в джамия. Само преди няколко дни турските медии уличиха Вартоломей във връзки с базиран в САЩ ислямски проповедник Фетулах Гюлен. Нещо повече, някои го нарекоха американски агент. На този фон изключително тревожни са опитите и претенциите му за контрол над православните християни, които той заявява открито. Така например по време на архиерейски събор в Истанбул през 2018 г. Вартоломей в прав текст обявява, че ако се откаже от своите изключителни права (?) за решаване на проблемите на православния свят, поместните църкви ще действат като „овце без пастир“. Това изказване показва, че той е загубил реална представа за своето място сред останалите патриарси, без да си дава сметка, че ако продължи да действа все така безцеремонно срещу тях, разчитайки на политическа подкрепа от САЩ, в един хубав ден може да остане в изолация.

С назначаването на Хараламбий Ничев за клирик в Истанбул е създаден опасен прецедент, срещу който Българската православна църква трябва да реагира и да изрази несъгласие срещу опитите на Вартоломей да се представя за глава на Православието, защото не е такъв и вместо да помирява, той създава конфликти. Тя трябва да реагира, за да защити патриаршеското си достойнство и чест, както и това на православните българи.

За пореден път напомням, че историята за българските православни християни е изстрадана. Тя непрекъснато напомня своите послания, свързани с вековната борба за права, достойнство и самостоятелност, които трябва да се отстояват и днес както от БПЦ, така и от българската дипломация.

ПРОФ. СТЕФАН ЧАПКЪНОВ – БАЩАТА НА АНСАМБЪЛ „СТРАНДЖА“

Проф. д-р Стефан Чапкънов, един от най-известните съвременни фолклористи, композитор, диригент и педагог. На 18 ноември т.г. на 82 годишна възраст той почина в Бургаската болница от коварната зараза Ковид-9.

„Напусна ни бащата на ансамбъл „Странджа“, виден фолклорист, истински бургазлия и голям родолюбец. Проф. Стефан Чапкънов беше скромнен, но същевременно с това много ерудиран човек със забележителна творческа биография. Изключителни са неговите заслуги за развитието, съхранението и разпространението на българския фолклор. Като истински бургазлия, той обичаше родния си край и му посвети целия си живот. В негово лице Бургас загуби един достоен

човек. Поклон пред светлата му памет!“, споделя кметът на Бургас Димитър Николов.

Проф. д-р Стефан Чапкънов е основател, диригент и главен художествен ръководител на ПФА „Странджа“ в продължение на 43 години. Под ръководството му ансамбълът е изнесъл над 6000 концерта в страната и чужбина. Създал е над 750 произведения, 10 самостоятелни сборника и дългосвирещи плочи, автор на научни трудове, посветени на българския фолклор. През 1998 г. и 2000 г. получава званието почетен гражданин на градовете Малко Търново и Бургас, а през 2001 г. е награден с „Голямата кристал-

на лира“. През 2005 г. Съюзът на българските композитори го отличава с приза „Златното петолитие“. През 2013 година проф. Чапкънов получава награда „Нестинарка“ и националната награда „Златна нестинарка“.

– Не можах да повярвам, когато ми се обади с тази тъжна новина неговата съпруга, казва известната странджанска певица Калинка Згурова, която първа подава информация за кончината на националната телевизия на 18 ноември – С маестро бяхме постоянно канени в журитата

на конкурси и фестивали из цяла Странджа. Работила съм много с него и затова ми е скъп. Съжалявам, че не успяхме да го изпратим подobaщо, но не позволявали покленение заради заразата, казва с тъга Калинка Згурова. Запалих си свещ вкъщи и се помолих за душата му, допълни тя.

Приживе в интервю за БНР маестро споделя „Българският фолклор е феноменален. Например стъпките на хората са кодови знаци, чрез тях ние възприемаме положителните вибрации на вселената, зареждаме се с положителна енергия. Народната музика, традициите, писмеността са нашият фундамент. Народната песен не само лекува чрез своите вибрации, но чисти човека духовно и физически“.

ПРОФ. ТОДОР БАЛКАНСКИ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛ НА РОДОПСКАТА ЕЗИКОВАТА ИСТОРИЯ

На 27 ноември т.г. на 76-годишна възраст внезапно почина Тодор Балкански, професор, дфн, ономаст, изследовател на родопската езикова история. Роден е на 25.11.1944 г. в с. Сарая, Пазарджишко. Завършва Великотърновския университет. Научната му кариера е свързана с Института за български език към БАН, където в известен период ръководи секция „Българска ономастика“. докторска му дисертация е „Българите в Румъния. Език. Етнос. Етнонимия“ Ономастика. Просопографии“ (1996). Автор е и на „Трансилванските (седмиградски) българи“, ВТ 1997 г. Проф. Балкански има огромно творчество. Написал е над 450 статии и студии и над 40 монографии. Създава две нови течения в българската наука: ономастична просопография и езикова археология. Не малко негови изследвания са посветени на родопското езиково богат-

ство. Сред тях са монографичните трудове: Местните имена в Чепинското краище (Велинградско). Велико Търново, 1998; Местните имена от Доспатското краище (в съавторство с Кирил Цанков), Велико Търново, 2000; Пазарджик и Пазарджишко в светлината на езиковата археология. Велико Търново, 2005; Местните имена от Пещерско краище (в съавторство с Кирил Цанков), Велико Търново, 2007; Местните имена в Пазарджишко. Велико Търново, 2013. Многобройни са публикациите му, посветени на топонимията и антропонимията на Родопите. Освен в специализирани езиковедски издания, публикува в сп. „Родопи“. Сътрудничи на регионални издания като вестниците „Септемврийско знаме“ (Пазарджик), „Турист“, „Родопска твърдина“ (Ракитово), „Нов живот“ (Кърджали), „Хасковска трибуна“ (Хасково), „Родопска искра“ (Пещера) и др. В публикациите си разнища въпроси, свързани с езиковата история на отделни селища и райони. Не-

съмнено трябва да се отбележи книгата му „Осман Нури ефенди – големият помак на българите. Ономастична просопография“. Велико Търново, 1997, в която се разкрива ролята на един българоезичен мюсюлманин, гражданин на Пещера, с корени от с. Михалково, Девинско, по време на Априлското въстание от 1876 г. за спасяване от разорение на селищата Пещера и Брацигово, както и за спасяването на българското християнско население на с. Радилково и на оцелелите от погрома батачани, намерили подслон в Пещера. Всяка от избраните по-горе публикации са научно издържани, придружени от богата библиография и с надеждна аргументация на прокараните тези. Последната му публична проява бе в с. Хухла, Ивайловградско, където изнесе лекция за произхода на селищното име. В лицето на проф. Тодор Балкански Родопите и Тракия изгубиха един свой добър познавач и задълбочен изследовател езиковед. Светла му памет.

Милко Бояджиев – председател на Сдружение „Хелзински наблюдател“ – България“ (основано. и регистрирано на 15 ноември 1990 г.) навърши 95 години на 15 ноември 2020. Милко Бояджиев се опази от коронавируса до рождения си ден, но го получи като подарък при плановата си операция и до 17 ноември 2020, когато премина в отвъдното.

Сложният му и нелек житейски път започнал на 15 ноември 1925 г. във Велико Търново е минал през три епохи на третата българска държава: монархия, еднoпартийна република и фасадна демокрация. Като свидетел на историческите превратности Милко Бояджиев не винаги е бил долюбван от властимащите, но бидейки закърмен с патриотични идеали, той винаги неуморно е работил на ползу роду. Неговото сдружение винаги се е противопоставяло на соросонидния Хелзински комитет от 1994 г. За-

МИЛКО БОЯДЖИЕВ – НЕУМОРНИЯТ БУДИТЕЛ НА СУВЕРЕНА

вършил Икономическия институт в София Милко Бояджиев е дългогодишен служител в отдел СИВ на Министерството на външната търговия.

След 10 ноември 1989 г. Милко Бояджиев правилно преценява, че без верни водачи България отново тръгва по погрешен път, който не води към просперитет, а към нови беди. Цели 30 години от името на Сдружение „Хелзински наблюдател“ предупреждава българските граждани и политиците в над 500 статии, писма до комисиите на Народното събрание, петиции и годишни доклади, че България има своите вътрешни и външни душмани. Води битката

за справеливо признаване геноцида над тракийските, беломорски и македонски българи. Издирва и проучва огромен брой оригинални документи, свързани с междудържавни договори, устройството на ЕС, НАТО, СТО и др. Доказва, че нашата страна губи милиарди лева при изплащането на пенсии на отдавна починали под турско име в Турция български граждани, регистрирани с български имена в българската пенсионна система. Разобличава етно-религиозния шовинизъм на ДПС по отношение на „майчиния“ език, на правото на „самоопределение“ на индивида, на спекулациите с т.нар. Рамкова конвенция и на двойното граждан-

ство на изселниците.

Упорит и методичен родолю-

бец, макар и с отслабнало зрение, Милко Бояджиев продължи да работи на ползу роду. Неговите

публикации, размисли и анализи са и днес са на блога на Сдружение „Хелзински наблюдател – България“ <https://helzinski-nabliudatel-bulgaria.blogspot.com/> и Facebook. Милко Бояджиев ни завеща да продължим справедливата борба за актуализиране на Закона за българското гражданство, за да се пресече изтичането на пенсии към Турция и изборния туризъм. Признаване извършения геноцид над българите през 1913 г. с цел решаване на Тракийския въпрос.

ЩИКОВЕ ОТ ВОЙНИТЕ ПАЗИ ЦЪРКВА В СЕЛО КОНУШ

БОЖИДАР СЪБЕВ

Уникална ограда от цеви и щикове на пушки, стреляли в сражения от Балканските войни, пазят и до днес църквата в хасковското село Конуш и паметната плоча на 54 местни младежи и мъже, загинали за България.

Оградата е точно толкова величествена и уникална като тази на един от символите на страната ни – Военната академия „Г.С. Раковски“ в София. „Това са части от оръжия, с които е стреляно, а с щикове са се понасяли в прословутата българска атака „на нож“, която е смразявала кръвта на враговете ни по бойните полета“, разказва 87-годиш-

ният Марчо Запрянов, който е написал и историята на родното си село. Оградата е изградена през 1941 година от тогавашния кмет на селото Йордан Цонев. През тази година е направено първото

водоснабдяване на селото от чешмата, която и досега се намира в двора на църквата. Точно до нея е поставена плоча с имената на 54 войници, загинали в Първата световна война. За да оградят

паметника, кметът на селото решава да поиска щикове от музея в София. От там му предоставят 108 щика на участници в реални бойни сражения през Балканската война. С тях е направена уникалната ограда, която радва и до днес местните и гостите на Конуш. А и всеки който пътува по пътя от Хасково за Кърджали, който минава на метри от нея.

ДЪРВЕТА В СТРАНДЖАНСКО ДАРЯВАТ ЗДРАВЕ

През последните десетилетия за Странджа обикновено се говори като за най-мистичната планина на България. Там има безброй чудотворни места, а едно от тях е параклисът край село Бяла вода. „Леля Ванга ми обясни, че по времето на цар Петър там са били избити богомили от цяла Европа – около 66-70 хиляди човека, между които били и 7 водачи от по-вътрешния кръг на посветените. Те били смятани за посредници между земята и небето. За избиването на богомилите Ванга казваше, че оттам идва и тежката карма на България“, разказва ветеринарният доктор Петър Бодуров. Той е човекът, който изпълнява заръката на Ванга на лобното място на богомилите да се построи параклис. Днес параклисът е любима туристическа дестинация. Намира се на около 2 километра от село Бяла вода. Мистичният разказ за този малък храм започва още преди посещението при Ванга. Петър Бодуров разказва, че малко повече от година преди смъртта на пророчицата с него се свързва покойният вече Димитър Кърпичев от Бургас. Мъжът му разказва за свое съновидение, в което вижда стотици свещи, които горят на земята, изгасват и отново сами се запалват. Описва мястото, което впоследствие Ванга потвърждава, че е местността Марино селище край Бяла вода. Двамата мъже отиват на мястото, където днес е параклисът „Свети Иван Рилски“, запалват свещи там и съновидението се повтаря. Пророчицата казва кои бизнесмени ще дадат пари и кои хора ще изградят храма. Така и става, но самата Ванга не успява да дойде на освещаването, предвидено за 15 август 1996 г. Четири дни по-рано тя напуска този свят. Указанията ѝ обаче са спазени съвсем точно – параклисът е издигнат между седемте високи дървета, без да пострада нито едно от тях. Ванга казва, че тези дървета са живите богомилски водачи. Много от туристите, които идват на това място, прегръщат дърветата за здраве.

БАБА И ВНУЧКА СА ГОРДОСТТА НА ЧЕПЕЛАРЕ

НИКОЛАЙ ЧАПАНСКИ,
РАДИО ПЛОВДИВ

Дарена с певчески талант от Бог е 15-годишната Мария Бечева от Чепеларе. Тази година от стотици участници на националния конкурс „Широка лъка пее, свири и танцува“ Мария спечели една от големите награди и едногодишна стипендия от Министерството на културата за подкрепа на талантливи деца с изяви дарби. Тогава десетки участници получиха месечна стипендия в размер на 195 лв. в продължение на една година.

Мария Бечева е втора година ученичка в Националното училище за фолклорни изкуства в Широка лъка. Тя е родена в Чепеларе, но родствениците ѝ корени са в Широка лъка и първите народни песни е научила от баба си Мария, на която е кръстена. Тя е и дългогодишна участничка в ансамбъл „Орфей“ с ръководител Илия Учиков. Точно той открива певческия талант на Мария, когато е на 4-годишна възраст, и веднага ѝ показва пътя към сцената. Това се случва на прочутия Роженски събор, когато голямата

родопска певица Валя Балканска я обявява за своя наследница и заедно откриват събора.

Днес Мария продължава да покорява върховете, да пленява сърцата на слушателите с гласа си, да разучава нови и нови песни, да печели конкурси и надпявания.

„За мен музикалното училище в Широка лъка е като храм. Чувствам се в него на точното си място.

■ Мария Бечева с баба си Мария от Чепеларе

Тук ме доведе голямото желание да стана нотна тална медицина“, казва талантливата Мария Бечева.

ОТИДЕ СИ И ГАЙДАРЯТ СТОЮ ЧОНГАРОВ

Почина известният гайдар Стою Чонгаров от село Бостина, Смолянско. Тъжната новина съобщи от Гайдарски състав „Петко Войвода“. Той ни напусна на 89-годишна възраст. Самоукият музикант Бай Стою е един от доайените на родопската гайда. Той е част от основателите на „100 каба гайди“. Белобрадият родопчанин винаги бе с носия и с пищов и нож на пояса си. „Той до последно надуваше гайдата и вървеше редом с младите гайдари. Бай Стою, ти завиниги ще останеш в сърцата ни като добър, ведър, сърцат човек. Безкрайно много ще ни липсва твоя младежки дух и твоя хумор. Ти си достоен и незабравим“, пишат от гайдарски състав „Петко Войвода“.

Светъл да е пътят му!

ПОЧИНА МАРИЯ СТОЯНОВА

Олицетворение на всеотдайността, грижата и помощта за хората... Безкористна... Спирала я на улицата, за да ѝ припомнят за добрините, които е сторила, за да ѝ благодарят, за да ѝ се преклонят... Горда и силна и достойна потомка на тракийски бежанци... Все диреше, все разказваше, все предаваше за историята и съдбата им... Автентичните тракийски песни запяваше... Омайваше и млади и стари... След нея тръгваха и те... До всеки пътеката намираще, отваряше и най-залостените врати... Обаятелна, красива, неуморима...

ПОКЛОН! ДЪЛБОК ПОКЛОН!

Тракийско сдружение „Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“

ТРАКИЙЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, д-р Вania ИВАНОВА,
Елена АЛЕКОВА и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Златка ЯНЕВА (Сливен) – 0897601560; Анета ГЕОРГИЕВА (Хасково) – 0894 044 420; Веска ЛАМБОВА (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

ПАЗАРИ И ПАНАИРИ В ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК

СОНИЯ КОСТАДИНОВА,
УРЕДНИК В РИМ-КЪРДЖАЛИ

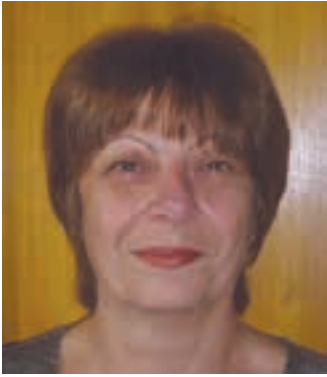
Източните Родопи след Балканската война е сред най-слабо населените райони в България. Населението живее в малки села и махали, много на брой, но без изградена пътна мрежа. Наследени от турската държава са няколко шосета: Кърджали-Одрин, Кърджали-Комотини и Крумовград-Маказа-Комотини, които са стрясани по стратегически съображения в навечерието на Балканската война. Между отделните населени места има само проходими за пешеходци и товарен добитък „кози“ пътеки. Основно превозно средство са мулетата, катъри и магарета. В Кърджали до към 1938 г. е имало и около 150 камили, с които пренасяли стоки за Момчилград и Златоград. Поради особените условия в малките селища, в които не могат да се открият бакалници и други магазини, пазарите и панаирите са единственото място и начин за търговия, особено с продукти от първа необходимост. Пазарите са седмични, като в някои градове се правят и два пъти в седмицата, а панаирите се провеждат веднъж годишно, обикновено през есента.

Кърджали се очертава като най-голям и естествен търговски център в областта. В него са застъпени почти всички търговски браншове. Два пъти в седмицата става доста оживен пазар, който е посещаван от населението от по-близките села, а също и от съседните околии. Французинът Огюст Викенел, посетил този край през 1847 г. отбелязва: „Кърджали. Малко селище с джамия, населено с българи мюсюлмани и християни. Тук се произвеждат грънчарски произведения. Има хан и кафене. Всяка седмица става пазар.....“

Бързото нарастване на населението в Кърджали допринася за интензивното развитие на търговията. Търговците се настаняват в нови и чисти помещения. В града развиват дейност няколко частни посреднически и транспортни фирми.

Втори по значение търговски център в областта е Ивайловград. Преди Балканската война търговията е била в ръцете на гърците, които живеят в града, но след изселването им, тя се поема от бежанците – преселници от Западна Тракия и Мала Азия. Пазарният ден е в събота. Внасят се колониални, манифактурни и бакалски стоки, а се изнасят пашкули, бадеми, орехи, кожи, тютюн и др.

Седмичният пазар в Крумовград задоволява нуждите на хората от съседните села със зърнени храни и колониални и манифактурни стоки. Стоките се доставят основно от Кърджали. Ардино и Златоград търговски са свързани главно с Кърджали. Малки търговски фирми работят на дребно като снабдяват населението с храни, бакалски и манифактурни стоки. В Момчилград е значителна търговията с тютюн и зърнени храни.

Симеон Христов от Момчилград си спомня как във вторник още рано сутринта, около дървесните навеси и край джамията почернявало от хора. Пазарът предлага предимно храни. В единия край се намирили касапите. Те имали по-масивни помещения, където на куки били окачени одрани овце и кози. До тях се нареждали градските ахчии, гръмко рекламиращи ястията си (предимно кебапи и варено), които готвели на оджаци с дървени въглища. Гостилничарят Али ага вторничен ден бил в стихията си: непрекъснато пускал в единия край на казана сурово месо, а от другия сипвал готово ястие. И така цял ден. „И кучетата знаеха кога е вторник“, казва с носталгия Христов.

По места и дни известните пазари в Източните Родопи са: в Кърджалийска околия: Кърджали – петък, Мост – неделя, Черноочене – четвъртък; в Момчилградска околия: Момчилград – вторник, Джебел – вторник, Фотиново – петък; в Ардинска околия: Ардино – петък, Бял извор – неделя, Русалско – неделя, „Машкулята“ с. Бойно – вторник; в Крумовградска околия: Крумовград – петък, Тихомир – петък. Повечето пазари се провеждат в петък заради мюсюлманите, които посещават джамиите за петъчната молитва.

Пазарът „Машкулята“ край с. Бойно датира от старо време и според думите и описанието на околийския ветеринарен лекар, от всички междуселски пазари е най-популярен, най-добре посещаван и от най-голямо стопанско значение. Тук намират поминък много дребни бакали, търговци, манифактуристи, папукчи, тенекеджии, бъчвари, халваджии и други занаятчии. Производители от всички села не пропускат да посетят пазара и да продадат своите стоки, защото той е един от най-добре посетените и най-оживените в цялата област.

Тъй като на пазара се предлагат всички видове стоки, най-вече бакалски, праматарски, железарски, бъчварски, плодове и зеленчуци, сурови и печени меса, жив добитък и други стоки, това спестява на хо-

рата от близките села пътуването за дребни покупки до далечни пазари в Ардино или Кърджали.

Седмичните пазари дават възможност на всеки да продаде своята стока. Турците от близките села докарват плодове, яйца, пуйки, извара и масло в тасчета. Бързат да ги продадат, за да натоварят магарето със сол, газ, малко месо и олио, колкото да изкарат до другия пазарен ден.

Дърва на товар донасят селяните от близките села. И циганите предлагат полезни за бита неща – маши, брадви, мотики, пирустии (триножници), ножове за рязане на тръни, халки за връзване на магарета, панти и халки за ковани врати, игли за низане на тютюн. Малки сергии откриват абаджии и бакърджии от Джебел и Кърджали, а помаците от Неделино, нареждат на земята пред нозете си дървени лъжици, вретена, ябълки и ошав.

На всеки родопски пазар и панаир неизменно присъстват и папукчиите от с. Тихомир. Жителите на помоха-

с. Попско – тридневен летен панаир и седмичен пазар, с.Мандрица – летен панаир и тържище на пашкули. Придвижването до пазарните средища става по старите пътища с катъри и мулета.

Няма категорични данни откога съществува панаирът в Кърджали. По спомени на възрастни хора, той е открит след закриването на Узунджовският панаир през 1876 г. като в началото е бил само за добитък. Постепенно панаирът в Кърджали се налага като ежегодно търговско събитие. Става през есента и в началото трае по една седмица. Продават се различни стоки, главно от търговци от Средните Родопи както и от други райони на страната. Местните производители и занаятчии също излагали своята стока, но най-посещаван бил панаирът заради търговията с добитък. В Момчилградско и Ардинско имало села, където отглеждали много добри катъри, които били търсени и предпочитани от купувачите – идвали чак от Северна

ша. Стари хора си спомнят, че когато Джемал работел се събирала тълпа да го гледа – „Като машина се въртяха пръстите му.“

От Златоград предлагали местната пастърма, която била прочута в цялата Одринска област.

Оборотът на панаира бил около 160 000 гроша печалба, който осигурявал и добър приход на общината. Нуждата от тази търговия – икономическа и социална довела до решението да се открие и още един панаир. През 1928 г. Кърджалийският общински съвет взема решение да се открие и пролетен 3 дневен панаир, освен есенния, който да става ежегодно петък, събота и неделя след Томина неделя (първата неделя след Великден).

Други стоки, които намират добър прием и са много търсени са спиртните. Една добра илюстрация на това дава статия в Мастанлийски окръжен вестник от 1932 г.:

„Но, няма да бъдем пълни, ако не отбележим, че Кърджали и окръга си и попият, за да забравят мъка и ядове през днешните кризисни времена. Една ярна картина за влезлите в града напитки се получава пак от пристигналите вагони, които от ноември 1931 до септ. 1932 г. са: 19 вагона вино, 3 вагона бира и 1 вагон ракия. Приблизително това прави около 280 хил. литри напитки. Вярно е, че всичко това не се изпива само от кърджалийци, а отива и из вътрешността на окръга, но също така вярно е и това, че доста вино идва направо по шосето от Хасково и че

мастиката, която се главно консумира в окръга измежду всички видове ракии, се произвежда по хладни и топли начини за местна консумация в Кърджали.“

Освен търговска и икономическа, панаирите предоставят и една възможност за развлечение. Настроение създават най-различни зрелища – цирк, менажерия, фокусници, където зрителите могат да видят какви ли не чудеса, далечни и непознати за тяхното ежедневие. Особено популярни са били и борбите. Освен чевърмета, кебапчета, вино, бира и лимонада и различни сладки изкушения за веселото настроение се грижили самоуки оркестри с певачки, които срещу скромен бакиши изпълняват музикалните желания на подпийнали компании. Популярността на панаирите като търговско събитие и празник се дължи на това, че тук е място за обмен на информация, социални контакти и демонстрация на модни тоалети.

Важно средство за развитие на търговията и улесняване обмена между производители и потребители панаирите играят важна роля в стопанството и бита на населението от Източните Родопи. (в. „Нов живот“)

меданченото село под Гюмюрджински Карлък „владее тайнството“ да правят прекрасни еминии (плитки обувки) и пазарите и панаирите били единственото място, където стоката им среща купувачите. Предлагат богат избор – мъжки, женски и детски с червени и оранжеви краски. На пазара на папукчиите били отредени специални места под навесите с прости керемиди. Дошли още предишния ден, папукчиите рано разтоварват кошчетата, разпръсват около себе си еминии и сядат със самочувствието, че хубавата стока се продава сама.

Годишните панаири в областта стават на няколко места. На тях се търгува с добитък, зърнени храни, колониални стоки, манифактура, готови дрехи, шапчи, папуци, бакър и други занаятчийски стоки.

Най-големи са панаирите в Кърджали – края на септември и в Крумовград, наричан „Сеид баба“ – средата на октомври. Тридневни панаири стават още и в Момчилград в началото на октомври, Джебел, Момчилградско – ноември, с. Пловка, Крумовградско – август, в Ивайловградско: в местността „Каджика“ – юни, местността Чукурите – август, с. Долно Луково – август, с. Лъджа и с. Пелевун през септември,

България. Разпродажбата на добитък ставала в местността Кумлум (днешната спортна площадка), където хиляди глави едър и дребен добитък намирили своите купувачи.

На панаира се продавали и хранителни произведения като пастърма, сирене, масло и други домашни стоки. Продавали се най-много чевърмета – тук се изяждали стотици печени агнета. След тях, най-голям оборот имала прочутата канджи халва.

Не минавал панаир и без абаджиите от с. Петково, които предлагали прочутите си аби след закриването на Узунджовския панаир на по-близките и по-малките панаири – в Кърджали и Крумовград. Останалите стари абаджии разправят, че на тези панаири от Гюмюрджина и Петково те са тръгвали на „сюррии-сюррии“ и са излагали стоката си на многобройни сергии.

Много доходна и важна за населението се оказала и търговията с рязан тютюн. Рязаният на специални хавани тютюн се търсел много и се продавал сравнително скъпо. Една ока такъв тютюн струвал от 2 до 8 гроша. Цигарите се увивали от специален майстор. Голяма атракция бил арнаутинът Джемал, който продавал хиляда цигари за два гро-